

štvo – vse to je agresivnost. Težava je, da vzročno-posledična teza »agresivnost vodi v nasilje«, ne drži. V nasilje vodi potlačena, zatrta agresivnost, ki ji ni bilo dano, ki ni imela možnosti, da bi se jo človek naučil integrirati, jo prepoznati, razumeti in se jo v teku otroštva, ki je med drugim namenjeno tudi temu, naučil izražati produktivno in konstruktivno.

Oblika agresije je tudi, ko določena skupina ljudi ob spornih družbenih temah napada in zavrača skupino drugače mislečih. Recimo, ko je civilna iniciativa Za otroke gre napadala tiste, ki podpirajo vzgojo otrok z dvema mamama ali očetoma. Kako gledate na to?

Najbolj zamerim »moji« strani, recimo ji progresivna ali levičarska ali svobodomiselnost, ker se po mojem ne odziva tako, kot bi bilo smiselno, če nočemo imeti na tem terenu destruktivne »vojne«, kulturnega boja. Imam srečo, ker nisem sužnja ne psihoanalitične tradicije, čeprav mi je všeč, niti ne krščanske, čeprav tudi v njej vidim veliko lepega, niti me ne žene navdušenje nad politično korektnimi teorijami spola. Zato si privoščim izreči, da so vse to teme, o katerih bi se morala vsaka razvita, zrela družba znati pogovarjati.

Pri iniciativi Za otroke gre me je najbolj zmotilo, da so otroke zlorabili v politične namene. Začuda pa je bila ta ista iniciativa tiho, ko sta letos heteroseksualna starša do smrti pretepla dveletno hčer. Kakšna hipokrizija je to?

Ob smrti te deklice se je predvsem na spletu sprožil strašljiv linč, ki je vsaj mene plašil bolj kot sam tragični dogodek. Da ljudje tudi ubijamo svoje otroke in da jih zlorablamo v politične namene, pa kaj naj rečem – tudi takšni smo.

Tudi ženske ali moški, a precej redkeje, v zlomljenih zakonih zlorablajo otroke, da se maščujejo, a v isti sapi govorijo, da delajo v njihovo dobro.

Otok je najšibkejši člen, najbolj ranljiv, najbolj nemočen in ga je najlažje izkoristiti. Še ena od zoprnih resnic o človeku. In res je, veliko tega, kar starši počnejo v ločitvenih postopkih v »dobro otrok«, je boljše ali slabše prikrito sledenje sebični agendi.

Kakšne so posledice takšnih zlorab za otroke?

Otroci odraščajo preplavljeni z občutki krivde, nizkim samospoštovanjem, okrnjeno integriteto. V svoji koži se počutijo slabo in razvijejo razne oblike preživetvenih strategij. Kot odrasli potem sestavljajo družbo, v kateri prevladujejo negotovi, neavtonomni in globoko poškodovani odrasli. Potem dobijo otroke in krog se nadaljuje.

Kdo je odgovoren starš?

Starš, ki ravna tako, kot misli, da je najbolj prav, ki za svoje odločitve prevzema odgovornost in je, ko spozna, da ni ravnal prav, pripravljen svoje ravnanje spreminjati.

Tudi starš, ki misli, da je prav, da otroka tepe?

Če v trenutku, ko je soočen s posledicami svojega ravnanja – in posledice se vedno pokažejo, tako ali drugače –, zmore prevzeti odgovornost za svoje odločitve, prepričanja in početje, pogledati otroku v obraz in izreči: »Žal mi je, zdaj vidim, da nisem ravnal prav. Oprosti.« potem ja. Vsi smo žrtve svoje preteklosti.

Ampak ravnanje po svojih najboljših močeh lahko povzroči veliko škode, nekateri namreč zmorejo zelo malo ...

Res je. Odločilno vprašanje je, ali smo se pripravljene spreminjati, ko od otroka dobimo odziv, da naše »najboljše« vendarle ni »do-

volj dobro«. Smo sposobni – ne glede na svoja prepričanja in vzorce – imeti odprte oči in ušesa, videti otroka, ga slišati, vzeti njegove odzive resno? To je ključno, to je točka preobrata. Otok ne more staršu, ki ga tepe ali čustveno izsiljuje ali izrablja kot objekt, preprosto povedati: »Poslušaj, kar počneš, mi škodi.« Tega otrok ne more izreči. Lahko pa to odigrava. Lahko postaja čedalje bolj agresiven ali zaprt vase ali cmerav ali razvije vrste simptomov, ki jih otroci razvijejo, od telesnih do psihičnih, da bi dali odraslim vedeti, da v njihovem življenju nekaj pač ni v redu.

Kakšna je vaša starševska samorefleksija? Imate dve hčeri, ste kdaj jezni nase zaradi napačnih potez v vzgoji?

Ne da sem jezna, vem, da sem naredila otrokoma številne krivice, in vem, da vsak dan naredim 10–15 napak. Pa vendar, kot sem rekla, trudim se zanje vsaj prevzemati odgovornost. Več od tega niti ni mogoče. Ne samo da popolnih staršev ni – otroci takšnih niti ne potrebujejo. Kar potrebujejo, so starši iz mesa in krvi, avtentični, zmotljivi, včasih iracionalni in nemogoči, ki se svoje nepopolnosti zavedajo, zanj prevzemajo odgovornost, namesto da jo prelagajo na otroka, in znajo reči oprost.

Zakaj v Sloveniji nihče ne zmore prevzeti odgovornosti za nič? Ker so pri nas napake tabu. Zato nobene nihče nikoli ne more in ne sme priznati, kaj šele zanj prevzeti odgovornost. Če mi bo hčerki uspelo navdati z občutkom, da se je motiti človeško in da se je pomembno iz napak učiti, se ob njih spreminjati in razvijati kot človeško bitje, bom zadovoljna. Ne vem, kaj bi lahko bilo boljše sporočilo, ki ga lahko predamo otroku, kot je to.

Kakšen je vaš princip in kakšen partnerjev pri vzgoji hčerk?

Moj princip je sprva bil: Ne počni otrokom tega, kar so tebi počeli starši in si zato trpela. Načeloma ni s tem nič narobe, težava je, če narediš iz tega projekt. In jaz sem ga. Po dobrih dveh letih sem se tega le začela zavedati – znamenja mi je pošiljala hčerka, seveda šifrirana. Iz dobrovoljnega in zadovoljnega dojenčka je začela postajati cmerava in vse bolj name nalepljena malčica – kar je praviloma znak, da otrok zrcali materino negotovost in ambivalenco. Mislim, da sem potem dokaj hitro dojela, kaj se v resnici dogaja, in si nehala prizadevati, da bi bila »popolna mati«. Zdaj si domišljam, da je moj princip: Edino, kar zaleže in je vredno, je resnica. A ne resnica o drugih, torej njiju dveh, temveč resnica o meni. Sicer z mojem izhajava iz bolj ali manj disfunkcionalnih družin, tako da nimava druge možnosti, kot da starša, kakršna bi rada bila, počasi luščiva iz sebe.

Kako se hčerki odzivata na vajino vzgojo, povesta, ko jima kaj ni všeč, sta kritični?

Seveda se odzivata, jasno in glasno. Očitno nama ju ni uspelo kaj dosti zastrašiti, poleg tega pa imam smolo, da že od malega poslušata in gledata, kaj počnem. Ure in ure vseh mogočih pogovorov, ki sta jim prisluškovali, so naredile svoje. Sta kritični, ko je treba, pripravljene sta se boriti za svojo integriteto in terjati spoštovanje. Priznam, so trenutki, ko bi raje imela tihi, podredljivi in ubogljivi bitji, ki naredita to, kar in ko hočem, ne pa da ugovarjata in argumentirata. A sem sama kriva, kajti učim ju drugače.

” Kar zadeva psihologijo, sem čista samoukinja. Pri petih letih sem začela brati Dickens, pri osmih Dostojevskega. Oče me je od nekdanj zalagal s psihološko literaturo.